گزارش خبر
NEWSREPORT

کد خبر: ۴۵۷۵۰۳
دوشنبه ۱۰ مرداد ۱۴۰۱ ۱۵:۳۳

سنا بررسی کرد

بانک‌های مرکزی آستین‌های خود را برای افزایش مشارکت مالی بالا زدند!

در سال‌های اخیر بحثی تحت عنوان مشارکت یا فراگیری مالی (Financial inclusion) به‌شدت موردتوجه قرارگرفته است تا جایی که در حال حاضر یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست توسعه در بسیاری از کشورها تلقی می‌شود. ارزهای دیجیتال بانک مرکزی (CBDC) می‌توانند مشارکت مالی را در جوامعی که جمعیت غیر بانکی زیادی دارند افزایش دهند. این ادعا ممکن است درست باشد، خصوصاً زمانی که نحوه طراحی این ارزها به‌گونه‌ای در نظر گرفته شود که سازوکار ورود افرادی که حساب بانکی ندارند آسان شود.

به گزارش خبرنگاران گروه بورس، بانک و بیمه گزارش خبر، در تعریفی ساده و ابتدایی مشارکت مالی را به معنای «دسترسی همه مردم به دنیای پول و برخورداری آن‌ها از امکانات مالی یکسان» بیان می‌کنیم. در تعریفی دقیق‌تر مشارکت مالی «ارائه خدمات مالی با هزینه‌های مقرون‌به‌صرفه به اقشار محروم و کم‌درآمد جامعه اشاره دارد، به‌طوری‌که آن‌ها نیز از صنعت خدمات مالی بهره ببرند.» آماری در سال ۲۰۱۷ نشان می‌دهد که ۱.۷ میلیارد بزرگسال بدون بانک وجود دارد که فاقد حساب در یک موسسه مالی رسمی و معتبر هستند.
از طرفی گزاره‌هایی وجود دارد مبنی بر اینکه انتشار ارزهای دیجیتال بانک مرکزی (Central Bank Digital Currencies) این پتانسیل را دارند که نرخ‌های «مشارکت مالی» را افزایش داده و این نابرابری‌ها را کاهش دهند. بااین‌وجود این ادعا مخالفان و موافقان زیادی دارد. هدف این مقاله بررسی اهمیت «مشارکت مالی» برای یک کشور (خصوصاً کشورهای درحال‌توسعه) و بررسی ادلّه‌های هرکدام از طرفین است.
برای بررسی صحت این گزاره‌ها و مشاهده پتانسیل CBDC ها در این زمینه، درک عواملی که باعث مشارکت مالی می‌شوند، اهمیت دارد.
چرا «مشارکت مالی» برای یک کشور اهمیت دارد؟
در جواب این سؤال و برای متوجه شدن اهمیت مشارکت مالی باید حالتی را تصور کنیم که افراد زیادی در کشور محروم از خدمات مالی هستند. بدون دسترسی به خدمات مالی اولیه، افراد کم‌درآمد قادر به انجام بسیاری از کارکردهای معمولی که می‌تواند زندگی آن‌ها را به‌شدت بهبود بخشد، نیستند. وقتی آن‌ها در صنعت خدمات مالی یک کشور وارد می‌شوند، می‌توانند شروع به ساخت دارایی کرده و گام‌های زیادی برای بهبود استاندارد زندگی خود بردارند. می‌توانند پس‌انداز کنند، واجد شرایط دریافت وام برای گسترش کسب‌وکار یا خرید مسکن شوند، راه امنی برای پرداخت به بخش آموزش و درمان کشور داشته باشند و بسیاری موارد دیگر که تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم به سطح رفاه آن‌ها می‌گذارد.
مشارکت (فراگیری) مالی در قالب ایجاد دسترسی بیشتر به مؤسسات مالی، تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی نیز خواهد گذاشت. گروه بانک جهانی (WBG) مشارکت مالی را عاملی کلیدی برای کاهش فقر شدید و تقویت رفاه می‌داند. شواهد نشان می‌دهد که بازارهای مالی فراگیر با اجازه دادن به افراد و خانوارها برای مدیریت مصارف و پرداخت‌ها، دریافت وام‌های بانکی، داشتن پوشش بیمه، نرخ فقر و نابرابری را کاهش می‌دهند. علاوه بر این، فراگیری مالی باعث رشد شرکت‌های نوآورانه جدید و گسترش شرکت‌های موجود و ایجاد مشاغلی می‌شود که به پس‌انداز ملی کمک می‌کند. درنهایت می‌توان گفت فراگیری مالی، توانمندسازی اقتصادی و مشارکت فعال در سیستم مالی را برای جوانان، زنان و سایر گروه‌هایی از مردم که از سیستم مالی کشور حذف‌شده‌اند، تقویت می‌کند. درنتیجه در سال‌های اخیر دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی استراتژی‌ها و سیاست‌های جدیدی را باهدف دستیابی به فراگیری مالی و بهبود خدمات مالی اتخاذ کردند.
ارز دیجیتال بانک مرکزی چیست و سهم آن در «مشارکت مالی» تا چه اندازه است؟
ازآنجایی‌که در عصر حاضر ما به‌طور فزاینده‌ای پرداخت‌های خود را به‌صورت دیجیتالی انجام می‌دهیم و به‌صورت آنلاین خرید می‌کنیم، کمتر به پول نقد متکی هستیم. کیف پول ما به‌تدریج از جیب ما به گوشی‌های هوشمند و سایر وسایل الکترونیکی می‌رود. این تغییرات پیامدهای عمیقی بر ماهیت خود پول دارد و ایده انتشار ارزهای دیجیتال بانک مرکزی را نیز مطرح می‌کند.
ارز دیجیتال بانک مرکزی (CBDC) یک ارز دیجیتال قانونی یا ارز دیجیتال فیات است که در قالب یک ارزش پولی به‌صورت الکترونیکی ذخیره می‌شود و نشان‌دهنده بدهی بانک مرکزی است. درواقع CBDC شکل دیجیتالی پول بانک مرکزی است که به‌طور گسترده در دسترس عموم است. بانک مرکزی آن را به‌عنوان پول نقد آینده در نظر می‌گیرد و این ایده را دارد که درنهایت نیاز به پول کاغذی را از بین می‌برد.
ارزهای دیجیتال بانک مرکزی می‌توانند مشارکت مالی را در جوامعی که جمعیت غیر بانکی زیادی دارند افزایش دهند. این ادعا ممکن است درست باشد، خصوصاً زمانی که نحوه طراحی این ارزها را به‌گونه‌ای در نظر بگیریم که سازوکار ورود افرادی را که حساب بانکی ندارند آسان کند.
در مقابل این تفکر برخی ابراز نگرانی کرده‌اند که ارزهای دیجیتال بانک مرکزی ممکن است مشارکت مالی را افزایش ندهد. این دیدگاه‌های متفاوت نشان می‌دهند که دو بحث متضاد در مورد اینکه آیا ارزهای دیجیتال بانک مرکزی می‌توانند مشارکت مالی را افزایش دهند یا خیر وجود دارد.
ارزهای دیجیتال بانک مرکزی چگونه می‌توانند فراگیری مالی را تحت تأثیر قرار دهند؟ بررسی دو دیدگاه طرفداران و منتقدان.
استدلال‌های متعددی در حمایت از این دیدگاه وجود دارد که ارز دیجیتال بانک مرکزی می‌تواند مشارکت مالی را افزایش دهد؛ به‌عنوان‌مثال:
-۱ بهبود دسترسی به خدمات مالی دیجیتال
CBDC با ارائه مسیرهای جایگزین بدون بانک برای افتتاح حساب‌های تراکنشی و مشارکت در اقتصاد دیجیتال کمک شایانی به فراگیری مالی می‌کند به‌ویژه برای کسانی که ممکن است نتوانند الزامات بانکی را برآورده کنند. با CBDC ها، افراد می‌توانند به طیف گسترده‌ای از محصولات و خدمات مالی دیجیتال دسترسی داشته باشند که در هنگام استفاده از پول نقد به‌راحتی قابل‌دسترسی نیستند. مشتریان می‌توانند پرداخت برای کالاها و خدمات را با استفاده از CBDC از طریق دستگاه‌های دیجیتالی خود به روشی راحت انجام دهند.
-۲ دیجیتالی کردن زنجیره‌های ارزش در اقتصاد
یک ارز دیجیتال بانک مرکزی ممکن است دیجیتالی کردن زنجیره‌های ارزش را در اقتصاد تسهیل کند. کسب‌وکارها به CBDC عمده‌فروشی دسترسی خواهند داشت و به‌این‌ترتیب تشویق می‌شوند تا فعالیت‌های خود را به سیستم مالی دیجیتال وارد کنند. این مورد نه‌تنها فراگیری مالی برای کسب‌وکارها را افزایش می‌دهد، بلکه پیوندهای مالی در فعالیت‌های تجاری از تولید، توزیع، فروش و فعالیت‌های پس از فروش را نیز تقویت می‌کند.
-۳ افزایش کارایی پرداخت‌های دیجیتال

حامیان این ادعا استدلال می‌کنند که ارزهای دیجیتال بانک مرکزی، بسته به طراحی آن‌ها، امکان خرج کردن سریع‌تر و شفاف‌تر را فراهم می‌کند و درعین‌حال از نهایی شدن تسویه با بالاترین سطح شفافیت اطمینان حاصل می‌کنند.

۴- ویژگی‌های آفلاین CBDC

عده‌ای استدلال می‌کنند که دارا بودن ویژگی‌های آفلاین CBDC در افزایش مشارکت مالی مؤثر است. برخی از ارزهای دیجیتال بانک مرکزی به‌گونه‌ای طراحی‌شده‌اند که دارای ویژگی‌های آفلاین هستند. ارز دیجیتال بانک مرکزی با ویژگی‌های آفلاین تضمین می‌کند که کاربران می‌توانند حتی زمانی که اتصال اینترنتی ندارند از آن‌ها استفاده کنند. مزیت یک CBDC که دارای ویژگی‌های آفلاین است این است که افراد در مناطق دورافتاده، جایی که اتصال اینترنتی وجود ندارد، می‌توانند به‌راحتی از CBDC استفاده کنند که این مورد مستقیماً فراگیری مالی را افزایش می‌دهد.

۵- هزینه تراکنش پایین

طرفداران به این نکته اشاره می‌کنند که ارزهای دیجیتال بانک مرکزی می‌توانند هزینه‌های تراکنش برای پرداخت‌های دیجیتال و نقل و انتقالات را کاهش دهند که درنهایت می‌تواند باعث کاهش هزینه کارمزد دیجیتال شود. درنتیجه می‌تواند جایگزین ارزان‌تری برای پرداخت‌ها و نقل و انتقالات دیجیتال باشد و رقابت بین بانک‌ها و سایر ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت را افزایش دهد و درعین‌حال راحتی را برای کاربران فراهم کند.

البته باید این نکته را خاطرنشان کرد که یک ارز دیجیتال بانک مرکزی تنها در صورتی می‌تواند به تشویق مشارکت مالی کمک کند که به‌عنوان یک شکل جایگزین پول برای افراد جذاب باشد و تقاضا برای CBDC ها در صورت تمایل کم به استفاده از امور مالی رسمی زیاد نخواهد بود. درواقع یک ارز دیجیتال بانک مرکزی که برای اهداف مشارکت مالی ایجاد شده است باید مکمل پول نقد باشد نه جایگزین آن.

در طرف دیگر این بحث، عده‌ای معتقدند که انتشار ارز دیجیتال بانک مرکزی باعث افزایش مشارکت مالی نمی‌شود که در ادامه به استدلال‌های آنان برای توجیه این ادعا می‌پردازیم:

۱- دسترسی پایین قشر کم‌درآمد جامعه به دستگاه‌های دیجیتال

این استدلال که CBDC ها می‌توانند فراگیری مالی را افزایش دهند، این واقعیت را نادیده می‌گیرد که داشتن یک ارز دیجیتال بانک مرکزی به توانایی فرد در داشتن یک دستگاه دیجیتال بستگی دارد که ممکن است برای افراد کم‌درآمد، به‌ویژه در کشورهای درحال‌توسعه، نشدنی باشد.

۲- CBDC های بدون بهره مانع از مشارکت مالی می‌شود

این ارزهای دیجیتال به‌اندازه سپرده‌های بانکی سنتی به‌عنوان وسیله‌ای برای پس‌انداز جذاب نیستند. افراد غیر بانکی می‌خواهند از مزایای پس‌انداز CBDCهای دارای بهره، سود ببرند؛ اما زمانی که یک ارز دیجیتال بانک مرکزی بدون بهره باشد، قاعدتاً انگیزه نگهداری مقادیر زیادی CBDC کاملاً از بین می‌برد.

۳- ترجیح قوی پول نقد بر ارز دیجیتال

در حال حاضر هیچ مدرکی مبنی بر اینکه تعداد زیادی از مردم پس از انتشار ارز دیجیتال بانک مرکزی، پول نقد خود را برای استفاده از ارز دیجیتال بانک مرکزی رها کنند، وجود ندارد خصوصاً در میان خانوارهای فقیر و کم‌درآمد.

۴-الزامات نظارتی برای ورود به سیستم

اکثر کیف پول‌های ارز دیجیتال بانک مرکزی برای ثبت‌نام مشتریان به مدرک شناسایی و سایر الزامات نظارتی نیاز دارند. این الزامات می‌تواند به‌عنوان مانعی برای ورود بزرگسالان بدون بانک که شکل قانونی هویت ندارند، باشد؛ یعنی کسانی که ابزار شناسایی معتبری ندارند و احساس می‌کنند که روند دریافت شناسه معتبر بیش‌ازحد دشوار است، ممکن است از ادامه روند برای داشتن یک ارز دیجیتال بانک مرکزی منصرف شوند.

۵- هزینه تراکنش کم به‌اندازه کافی خوب نیست

صرف‌نظر از اینکه هزینه‌های مبادله چقدر کم است، باز هم افراد می‌خواهند به هر شکلی از هزینه تراکنش اجتناب کنند. آن‌ها ترجیح می‌دهند برای جلوگیری از هزینه تراکنش پرداخت نقدی انجام دهند. هزینه معامله کم برای فردی که در شهر زندگی می‌کند کم تلقی می‌شود، درحالی‌که همان هزینه معامله ممکن است برای فردی که در مناطق روستایی زندگی می‌کند بالا باشد؛ بنابراین تنها با حذف هزینه تراکنش می‌توان تعداد زیادی از کاربران را برای نگهداری CBDC جذب کرد و گفت CBDCها فراگیری مالی را افزایش می‌دهند.

۶- بی‌سوادی دیجیتال یک مانع دیگر است

بسیاری از مردم هنوز به دلایل زیادی امور مالی دیجیتال را درک نمی‌کنند. دلایل ممکن است به دلیل عدم دانش فنی ابزارهای ICT، عدم دسترسی به اینترنت و کامپیوتر، عدم آموزش، عدم آگاهی از نوآوری‌های دیجیتال و غیره باشد. وقتی مردم سواد دیجیتالی نداشته باشند، درک CBDCها و نحوه استفاده از CBDC برای آن‌ها دشوار خواهد بود.

درنهایت می‌توان متوجه این نکته شد که تاریخ پول در حال ورود به فصل جدیدی است. کشورها به دنبال حفظ جنبه‌های کلیدی سیستم‌های پولی و مالی سنتی خود هستند، درحالی‌که اشکال دیجیتالی جدید پول را آزمایش می‌کنند. انتشار ارزهای دیجیتال توسط بانک‌های مرکزی نیز آغاز این سفر هیجان‌انگیز خواهد بود.

این نکته آیا CBDCها باعث افزایش مشارکت مالی خواهند شد یا خیر نظریه‌ای است که باید گفت به موارد بسیاری برمی‌گردد خصوصاً نحوه طراحی آن‌ها. مطرح کردن این ادعا که CBDCها باعث افزایش مشارکت مالی می‌شوند آسان نیست، زیرا نیازمند توضیح انگیزه‌هایی است که جمعیت غیر بانکی را برای تشویق به نگهداری این ارزها به‌جای پول نقد ترغیب می‌کند، که بحث مفصل و پیچیده‌ای است. در برخی موارد، CBDC ممکن است مسیر مهمی برای مشارکت مالی باشد، به‌عنوان‌مثال، جایی که جغرافیا مانعی برای بانکداری فیزیکی است.

بحث ظریفی دیگری که نمی‌توان از آن صرف‌نظر کرد این است که آیا مزایای ایجادشده یک CBDC برای مشارکت مالی نسبت به هزینه عملیات زیرساخت آن بیشتر خواهد بود یا خیر؟ دراین‌بین، بانک‌های مرکزی باید به‌طور مداوم CBDC را بهبود بخشند و طراحی این ارزها را برای منعکس کردن واقعیت‌های فعلی اصلاح کنند. به همین دلیل، می‌توان مطمئن بود که کاستی‌های CBDC برای مشارکت مالی اصلاح خواهد شد تا اطمینان حاصل شود که CBDC می‌تواند نقش مهمی در افزایش سطح فراگیری مالی ایفا کند چراکه اکثر کشورها خصوصاً کشورهای با اقتصادهای نوظهور متوجه میزان اهمیت بحث مشارکت مالی و مزایای متعدد آن برای اقتصاد خود شده‌اند.

منبع: پایگاه خبری بازار سرمایه ایران(سنا)